

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtrek pop.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 30.— Din. za naročnike v
inozemstvu 40.— Din. letno.
Posamezna številka po 1.— Din.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana,
razpise služb je plačati po 75 para za
vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg
poštne š. 25 Din.

**Telefon uredništva
štev. 312.**

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat 75 para
za nadaljnja uvrčenja primeren popust.
Oznaniila sprejema upravništvo lista.

Članstvo ljubljanskega Poverjeništva
UJU ima s članarino tudi že plačano
naročnino, torej ni treba članstvu na-
ročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne
stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6./I.**

Poštni čekovalni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne.

„Narodna prosveta“ i pokrajinsko učiteljstvo.

Glavni odbor UJU obratno se je jednim dopisom na poverništvo UJU u Ljubljani da bi mu isto pomagalo posredovati u stvari pretplate za „Narodnu Prosvetu“ kod pretplatnika u Sloveniji i za pridobivanje novih pretplatnika.

Uži savet primio je na znanje izveštaj naših zastupnika, koji su bili u Beogradu, iz kojega se razabire da se „Nar. Pr.“ nalazi u teškom položaju. Ujedno se uži savet bavio s apelom i izveštajem pripćenog u „Nar. Prosv.“.

Uži savet je ustanovio, da položaj „Narodne Prosvete“ nije tako kritičan, jer list ima sigurno veliku budućnost. List treba da se ne reorganizira i da se ispuni nekoje neophodno potrebne preduvete, ako hoćemo da list zbilja postane glavno glasilo UJU i ako hoćemo, da se raširi i u mase učiteljstva u pokrajinama izvan Srbije.

Ti predmeti su sledeći:

1. „Narodna Prosveta“ morala bi postati zaisto centralni organ UJU ne samo po imeju, nego i po sadržini. Za to je neophodno potrebno:

a) da uredništvo „Nar. Prosv.“ nade i organizira u svim pokrajinama (Sloveniji, Hrvatski, Slavoniji, Bosni i Hercegovini, Crni gori, Dalmaciji, Vojvodini i Južni Srbiji) stalne izveštitelje dopisnike, koji će stalno i redovito izveštavati o glavnim, važnijim školskim i prosvetnim pitanjima i gibanju učiteljstva u pokrajina, ma. Delomično je to i zadaća glavnoga uredništva „Nar. Prosv.“ da potraži sudradnike koji će crpiti i pisati izveštaje iz staleško-političkih glasila povereništva UJU za glavno glasilo. Treba da se izrazi princip o potpunoj ravnopravnosti članaka pisanih u srpsko-hrvatsko-slovenačkom jeziku i neka uredništvo „Nar. Prosv.“ dobije pomoćnika u Beograd za sauredivanje dopisa u slovenačkom jeziku.

b) „Narodna Prosveta“ mora postati točan informativan list učiteljstva, koji će informirati učiteljstvo i tačno o svim materijalnim i pravnim novostima, koje se tiču učiteljstva cele države, to je o svim prosvetnim i školskim zakonima koji se prijavljaju, o svim činovničkim zakonima, koji se tiču i učiteljstva, o svim

na ovo odnosećim se ministerijalnim uredbama koje se prijavljaju i koje izadu, o položaju i stanju, u kojemu se od vremena do vremena u tim pitanjima nalazimo; o gibanju i novostima u Ministerstvu Prosvete; o delovanju Glavnoga Prosvetnoga Saveta u Beogradu i raspravama i zaključcima, što ih učini.

c) „Narodna Prosveta“ mora postati inicijativan organ za poverništva UJU u celoj državi i za kotarska (srpska) učiteljska društva. Zato mora donasati tačno stanovište Glavnoga Odbora UJU o svim aktuelnim prosvetnim školskim i staleškim pitanjima, koja se pojave i koja se tiču cele države, starati se mora kritično sa svima aktuelnim programatičnim pitanjima, koja u tom pogledu sledimo.

d) Učiteljstvo mora otvarati državne prosvetne, školske i staleške probleme i učiteljstvo zainteresirati za njih i paziti kako je u tom pogledu u drugim naprednijim državama.

2. a) „Narodna Prosveta“ mora da izluči sve političke i druge vesti koje nemaju nikakve veze sa prosvetom, školsvom i učiteljskim staležem.

b) Narodna Prosveta mora da odstrani lokalna pitanja, koja su do sada prevladavala, a koja se tiču isključivo Srbije. Takva pitanja neka se rešavaju u posebnom staleškom glasilu, koje neka osnuje poverništvo UJU u Beogradu za Srbiju posebno.

3. Glavni Odbor UJU neka razmišlja o tom, kako bi „Narodna Prosveta“ izlazila samo jedanput nedeljno. Time bi se troškovi za polovinu smanjili, pretplata bi se snizila, a učiteljstvo moglo bi se iz materijalnih obzira lakše pretplatiti i uredno plaćati.

4. Glavni Odbor UJU neka razmišlja o tom ne bi li se možda dalo štampanje lista preneti u koju drugu štampariju ili provincijalno mesto (n. pr. „Natošević“, Novi Sad), gde bi tisak bio jeftiniji, te bi se s tim i pretplata snizila a list bi se lakše raširio među učiteljstvo cele države.

5. Jedan od manjih i bistvenih uveta za raširenje „Nar. Prosv.“ u pokrajinama izvan Srbije bio bi i taj, da bi „Narodna Prosv.“ barem delomično, u većem obsegu nego do sada tiskana bila i latinicom.

6. Glavni Odbor UJU neka razmišlja o tom da sva poverništva UJU dobiju svoja pokrajinska glasila. Tako treba, da preuzme uz već postojeća (pov. Ljubljana — „Učiteljski Tovariš“, pov. Zagreb — „Jedinstvo“ pov. Split — „Pokret“) još: pov. za Bosnu — „Nova Škola“, pov. za Vojvodinu — „Učiteljski Vesnik“ pov. za Južnu Srbiju — „Prosvetni Radnik“ kao staleška glasila svojih poverništva i pov. Beograd neka osnuje svoje staleško pokrajinsko glasilo, da „Nar. Prosv.“ ostane isključivo centralni staleški organ UJU.

Ova pokrajinska glasila poverništva UJU neka razbreme „Nar. Prosv.“ od lokalnih pokrajinskih izveštaja i izveštaja sreskih učiteljskih društava iz pojedinih pokrajina.

Sva poverništva neka uvedu obližatnu pretplatu na pokraj. staleško glasilo

i pretplata neka se podmiruje skupno sa članarinom.

Na taj način ojačala bi staleška svest kod svih članova poverništava i pokraj. glasila poverništava imala bi najmanje toliko pretplatnika na list, koliko bi pover. imalo članova.

7. Uz tako utvrđenu stalešku svest moći će se misliti i na to, da se i „Nar. Prosv.“ uvede obligatno za sve članove UJU i poverništva UJU sabrala bi pretplatu za „Nar. Prosv.“ skupno sa članarinom.

Na taj način podigao bi se broj pretplatnika na „Narodnu Prosvetu“ na broj članova UJU, t. j. broj pretplatnika „Nar. Prosv.“ bio bi toliko, koliko je svega učiteljstva u državi.

Nacrt zakona o građanskim školama u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca.

(Vlad. I. Radojevića.)

1. Opšte odredbe.

Član 1.

Građanska škola je poseban tip srednje škole.

Njen je zadatak da vaspitava omladinu i da je sprema za praktičan građanski život i za produženje učenja u nižim i srednjim stručnim školama.

Član 2.

Građanske škole otvara Ministar Prosvete, po saslušanju glavnoga Prosvetnoga Saveta, ili po državnoj potrebi, ili po molbi opštinske uprave nekoga mesta.

Ako se škola otvara po državnoj potrebi, država plaća nastavnike i sama podnosi sve izdatke. A ako se otvara po molbi opštinske uprave, onda država daje samo nastavnike, a sve ostale izdatke podmiruje sama opština iz svojih sredstava.

Član 3.

Građanska škola može biti: samo za mušku, ili samo za žensku decu ili za mušku i za žensku decu ujedno, naziva se „Državna Građanska Škola.“

Član 4.

Prema mesnim prilikama i potrebama stanovništva u građanskim školama nastava može

imati pretežno poljoprivredni, ili trgovinski, ili industrijski pravac.

Stoga se ove škole otvaraju i po gradovima i po selima.

Član 5.

Nastava je u građanskim školama za učenike i učenice besplatna i neobavezna, u koliko se to ne kosi sa odredbama zakona o osnovnim školama.

Član 6.

Učenje u građanskoj školi traje četiri godine.

Uplis učenika vrši se od prvoga do desetoga septembra. A radno vreme i svi odmor i toku školske godine upravljaju se u svemu po zakonu o srednjim školama, u koliko ovim zakonom nije drukče naređeno.

Član 7.

Ako država ili opština nema pogodnoga zemljišta za podizanje školske zgrade i za školsko dvorište, može se koristiti zakonom o eksproprijaciji zemljišta.

Član 8.

Građanska se škola može otvoriti:
a) ako ima za to budžetske mogućnosti;

LISTEK.

Fr. Suher:

O pomenu risanja.

(Konec.)

Na ris. kongresu v Bernu se je izjavil znamenit francoski pedagog: »Ena risarska ura je več vredna nego deset ur nazornega nauka!«

Na tisoče in tisoče zgledih so proučili psihologi, da otrok izraža predstave z risanjem. Nova metoda ni metoda mehničnega posnemanja, ampak predmetu gre vloga predstave stvarjajoče stroke, ki ima isto važnost ko jezik. Iz risanja je napravila ne le samo šolo spoznavanja, ampak skrbi za to, da bogati gojencu zaklad znanja po njegovih lastnih izkušnjih.

Zasluge za to imajo: Maitland, Kalifornija; dr. Lukus, Filadelfija; Hamburžani, na Angleškem John Ruskin, Sully, na Nemškem poleg že imenovanih Lievenstein, Lipsko, i. dr.

Učenec obtipava predmet z očmi; ne more pa izražati, kar zaznava. V njegovi duši se odigravajo obsežni procesi, ki jim je uzrok trdna volja, to izražati, kar vidi,

Iz vsega se odločno vidi, da predmet ni v pretežni večini spretnosti, ampak to, kar je nazorni nauk in kar je jezik: stroka, ki vzbujja, čisti in ustvarja nove predstave. Spretnost je pa v toliko, kolikor je spretnost vsak predmet na zadnji Herbart-Zillerjevi formalni stopnji t. j. na stopnji vaje. Kerschesteiner in dr. E. Weber uvrščata risanje k nazornemu nauku. Prvi pravi: »Risanje je svoj poseben način izražanja, jezik, godba, kretanja.«

Henry Tunaley (His Majesty Chief Inspector of Drawing Public Elementary Schole) piše: »Risanje je prav tako intelektualna vaja, kakor če se pečemo s katerikoli drugim predmetom v šolskem življenju, ker olajšuje opazovanje, vzbujja misli (predstave) in vzgaja natančnost v izrazu. Risanje vzbujja zmožnost večje vrednosti v življenju nego je mehanična natančnost. Izpodbuja pamet, budi razum za vzrok in učinek, razvija zmožnost analiziranja, ljubezen za lepoto, nežnost in prejemljivost duha, navadi ličnost in vadi roko v natančni spretnosti. — Ako se poučuje risanje dobro, tako da se izraža učenec prosto, tedaj je mogočen činitelj v razvijanju domisljije, pa tudi sile iznajdljivosti. Pa to je le tedaj, ako izpodbujamo učenca pri vsakem

koraku v pouku in razvoju, da svoje moči uporablja, izrazujoč se samostojno.«

Kot stroka, ki posreduje med umetniškimi proizvodi in človeškim razumom, nosi prvo vlogo risanje.

Johannes Richter pravi: »Navadite narod pristnega, plemenitega užitka, najblajše zadovoljitve življenjskega stremeljenja, in odprite mu pota, ki vodijo k čistim virom življenja in umetnosti, tedaj ne bo vzkipevala zahteva, da bi surovo zadovoljil svojim čutom, in krčme, igralnice ter brlogi podle razuzdanosti vseh vrst bodo prazne.« Cornelius Gurlitt: »Umetnost more dati vsakemu požirek zdravilja. Misel, da naj umetniška doba nadomešča znanstveno, in da se mora v njej pozdravljati duševni napredek, korak do miru, do ednosti, dobiva vedno več veljave.«

Da pa je treba za umetniško vzgojo znanja tehnike umetniškega delovanja, to naglašajo pedagogi nove dobe. To znanje, da naš predmet, Meumann: »Metoda doživljaja (t. j. umetniškega) ima za pogoj nadrobno znanje prave-

* Tej zahtevi ustreza nova metoda risanja n. pr. v Čehoslovaški. Pri nas se ne bo mogla gojiti tam, kjer je v razredu preveč otrok.

ga umetnikovega tvorjenja, sicer nastane iz nje samovoljna iznajdba namišljene umetniškega delovanja.«

Foerster piše: »Prava vzgoja k umetnosti bi bila vzgoja k sodelavnosti pri velikem delu premagovanja umetnikovega, ki oduševlja materijo, premaguje usodo in ve sporazumeti protislovja življenja v višjem umevanju. Kdor se ni učil obdelovati nikdar svoje kladce, kdor ni znal rabiti dleta proti samemu sebi, ta tudi ne bo nikdar razumel oduševljenega Michelangelovega miramorja. Barbarju ostane kamen.«

Sodelovati more z umetnikom le, kdor zna risati.

Pa tudi iz zgodovine in njenih najznamenitejših zastopnikov se da dokazati velik pomen risanja. Navesti je mogoče tu le malo.

Najprej nahajamo risanje (sklographia, grafika) kot učni predmet pri Grkih.

Aristotel poroča: »Mladina naj se poučuje o grafiki, ker je za življenje potrebna in splošno zelo koristna ter posebno nudi prednost, da se presojajo proizvodi umetkov pravilneje. Pa ne le zaradi dobička naj se uči mladina risati (nakupovanje predmetov itd.), ampak tembolj, ker se s to umetnostjo izobrazuje in ostrli zmisel za

b) ako ima za početni razred najmanje trideset učenika-ca, koji će je uredno pohoditi, i c) ako ima udobnu i zdravu školsku zgradu i potreban nameštaj i učila, što će se komisijski utvrditi.

U komisiji ulaze: jedan državni lekar, jedan državni inženjer, jedan upravitelj građanske škole i jedan školski inspektor ili nadzornik, koje odredi Ministar Prosvete, i jedan predstavnik dotične opštine, kojega odredi opštinski odbor.

Član 9.

Ako na kraju tri uzastopne godine nema više od sto učenika-ca u sva četiri, ili najmanje po dvadeset u trećem i četvrtom razredu, škola će se zatvoriti.

Ali, po predlogu Glavnoga Prosvetnoga Saveta, Ministar Prosvete može zadržati građansku školu i s manjim brojem učenika-ca kad državni interesi to zahtevaju.

Član 10.

Svaka građanska škola ima svoju školsku oblast iz koje mora primati učenike.

No one škole koje su podigle i održavaju pojedine opštine moraju primati prvenstveno decu iz dotičnih opština, pa tek posle i ostalu, ako ima mesta.

Oblasti i bliže odredbe o upisivanju učenika propisuje Ministar Prosvete.

II. Nastava.

Član 11.

U građanskim školama se uči:

1. nauka o veri s moralnim poukama;
2. srpsko-hrvatsko-slovenački jezik sa osnovama književnosti;
3. jedan strani živi jezik (francuski, nemački, engleski, ruski, talijanski, češki);
4. narodna istorija sa najvažnijim događajima iz opšte istorije;
5. zemljopis naše kraljevine sa osnovama zemljopisa i drugih zemalja;
6. računica;
7. geometrija s geometrijskim crtanjem;
8. knjigovodstvo i korespondencija;
9. fizika;
10. kemija;
11. mineralogija;
12. botanika, zoologija i antropologija;
13. higijena;
14. pouka iz poljoprivrede, industrije i trgovine sa osnovama racionalne i političke ekonomije;
15. pouka o građanskim dužnostima i pravima sa osnovama zakonodavstva;
16. slobodno in zanatsko crtanje s modelisanjem;
17. lepopisanje;
18. stenografija i pisanje mašinom (daktilografija);
19. pevanje i muzika;
20. gimnastika;
21. praktični ručni radovi, ovi su predmeti obavezni i moraju se predavati na praktičnoj osnovi.

Veronauka se predaje odvojeno po veroispovednim grupama. Oni učenici za čiju veroispoved nema u školi nastavnika mogu biti oslobođeni verske nastave u školi.

Član 12.

Koji će se predmeti u kojem razredu učiti, u kojem obimu i s koliko časova nedeljno propisuje Ministar Prosvete po saslušanju Glavnoga Prosvetnoga Saveta, a prema glavnom smernu škole.

Pri tom se mora paziti da ukupan broj časova ne bude veći od 26 u I. in II., ni veći od 28 u III. i IV. razredu, računajući tu i praktične radove.

Jednput utvrđeni nastavni plan i program ne mogu se menjati za one učenike koji su po njima počeli učiti.

Član 13.

Nastava se izvodi u svima razredima i iz svih predmeta na srpsko-hrvatskom ili slovenačkom jeziku.

telesno lepoto. Kajti vsepovsod gledati le na prednosti (dobiček), je nevredno svobodnega in plemenit čutečega.

J. J. Rousseau: »Otroci, ki so navdušeni nagona v posnemanju, poizkušavajo vse risati. Želeli bi, da bi se moj gojenec vneto vadil v tej umetnosti, ne prav zaradi umetnosti, ampak da bi dosegel siguren pogled, in da bi storil svojo roko gibljivo.« Protiv vsaki predlogi govori dalje in zahteva risanje po prirodi.

Komensky zahteva: »Šola bodi prijazno mesto, v notranjosti bodi prijazna soba, povsod okrašena z lepimi slikami.« Risanje omenja kot koristno delo v svoji »Didaktiki«.

John Locke zahteva za svojega gojenca risanje, da bi si mogel na potovanjih skicirati.

Joh. Berend Basedow: »Risati in nekoliko slikati bi se vsaka dobrovzgojena mladina morala učiti.«

Hypolit Taine poroča, da je moral v renesančni dobi znati risati vsak dobro vzgojen plemenitaš. Pestalozzejevi nazori o risanju so bili merodajni za metodo tega predmeta dolgo časa; prav on je bil mnenja, da mora iti risanje pred pisanjem, da roka ne otrpne v poedinah pisalnih oblikah.

Član 14.

U građanskim školama mogu se upotrebljavati samo oni učbenici, državnoga ili privatnoga izdanja, koje je odobrio Ministar Prosvete, po pregledu i preporuci Glavnoga Prosvetnoga Saveta.

Član 15.

S pogledom na praktične zadatke škole Upravitelj može, u sporazumu s nadležnim prosvetnim inspektorom, narediti prekid nastave radi praktičnih radova u polju ili u radionici, i to dvaput godišnje po osam, ili jedanput do petnaest dana. Za ovo vreme će se rad i vladanje učenika nadgledati i ocenjivati.

III. Učenici.

Član 16.

U prvi razred građanske škole primaju se učenici i učenice koji su svršili najmanje četiri razreda osnovne škole, a nisu stariji od četrnaest godina.

U starije razrede primaju se oni učenici-ce koji su uredno svršili mlade razrede građanske škole, ili toliko razreda koje stručne ili srednje škole, pošto polože ispit iz onih predmeta koje u svojoj školi nisu učili.

U jednom razredu ne može biti više od 50 učenika-ca. A ako ih bude više, razred se mora podeliti u dva odeljenja.

Član 17.

Koji učenik ili učenica stupi u građansku školu, mora je i svršiti.

A ako učenik-ca napusti školu pre svršetka, a ne stupi u koju drugu školu, mora se vratiti da dovrši osnovnu školu.

Član 18.

Uspeli učenikoga rada i vladanje ocenjuje se neprekidno, a ocena se utvrđuje na kraju svakoga tromesečja.

Na kraju školske godine nastavničko veće daje učeniciima godišnje ocene i rešava o prevodjenju učenika u stariji razred.

Oni učenici, koji pokažu slab uspeh iz jednog ili više predmeta, moraju iz tih predmeta polagati razredni ispit u početku iduće školske godine, pa ako i tada pokažu slab uspeh iz više od dva predmeta, ostaviće se da ponove razred.

Razred se može ponoviti samo jedanput, a posle se učenik prevodi u stariji razred i sa slabim ocenama.

Član 19.

Učenici četvrtoga razreda, koji su sve razrede uredno svršili s najmanje dobrim uspehom, polažu na kraju školske godine završni ispit pred ispitnim odborom i dobivaju svedočanstvo da su svršili građansku školu.

Ovo svedočanstvo važi kao svedočanstvo o nižem tečajnom ispitu u srednjim školama za produženje učenja u stručnim školama.

Oni učenici koji su provedeni u stariji razred sa slabim ocenama, po odredbama trećega i četvrtoga stava člana 18., pušće se na završni ispit tek pošto polože razredni ispit iz onih predmeta iz kojih su imali slab uspeh.

Pravila o svima ovim ispitima propisuje Ministar Prosvete pa saslušanju Glavnoga Prosvetnoga Saveta.

Član 20.

Učenici građanskih škola moraju uredno pohoditi predavanja, marljivo obrađivati svoje zadatke i uljudno se vladati — kako u školi tako i van nje.

Neuredni, nemarljivi, neposlušni i neuljudni učenici moraju se kazniti, ako prethodni saveti ne bi na njih uticali.

Kazne su:

- a) opomena,
 - b) ukor,
 - c) udaljenje iz škole za tu školsku godinu, i
 - č) udaljenje iz te škole za svagda.
- Prve dve kazni izreče razredni starešina i upravitelj škole, a druge dve nastavničko veće.

V zvezu z važnostjo predmeta je tudi zahteva po času, ki se mu naj posveti in da naj se goji tudi v domačih nalogah. To je samo po sebi umevno, da je predmet z vsemi drugimi ravnopraven in da se mu mora dati v pravem sorazmerju časa v šoli in doma.

Zato pa tudi določajo navodila k učnim načrtom za risanje na učiteljskih pravilih: »Gojenec pa naj se ne navaja samo, da poučujoče risanje kot stroko na prirodi primeren način, ampak vadijo naj se tudi, da uporabljajo risanje in z njim združena upodabljajoča dela v ostalih učnih strokah ljudske šole namenu primerno in da jih tudi učencem dajo uporabljati.«

Sklepamo: Važnost risarskega pouka se da utemeljiti z občno pedagoškega, s psihološkega posebnost, s kulturnega in socialnega, z občno znanstvenega in posebno zgodovinskega stališča.

Le nedostatna izobrazba in nevednost moreta biti vzrok, če bi kdo risanju odgovarjal njegovo važnost. Zato je rekel na umetniškem kongresu v Weimaru poročevalec: »Le v nazadnjaških glavah more igrati risarski pouk vlogo manjvredne stroke.«

Član 21.

Građanske škole posećuju samo redovni učenici-ce.

No ako bi stanje zdravlja nekoga učenika bilo takvo da bi njegovo prisustvo u školi bilo opasno ili po njega, ili po druge učenike, onda mu se može dopustiti da se kod kuće sprema, pa da u početku školske godine polaže ispit iz svih predmeta po čl. 18.

Ovakvo će se postupati i onda kad učenik u toku godine oboli i bolešću bude sprečen da redovno završi školsku godinu sa uspehom.

U oba slučaja potrebnu odluku donosi nastavničko veće po obrazloženoj predlogu Upravitelja škole i školskoga lekara, a odobrava prosvetni inspektor.

Član 22.

Siromašne a odlične učenike, primernoga vladanja, država će pomagati i za vreme učenja u građanskoj školi, u koliko za to bude budžetske mogućnosti.

A one učenike koji se budu naročito odlikovali, država će, po svršetku građanske škole a po predlogu nastavničkog saveta, o svom trošku slati u stručne škole u zemlji ili na strani, da se usavrše u pojedinim naučnim predmetima, ili tehničkim veštinama za koje imaju osobite volje i dara.

IV. Nastavnici.

Član 23.

U građanskim školama su nastavnici:

1. upravitelj,
2. profesori,
3. supleniti,
4. stalni učitelji i
5. privremeni učitelji, a u nedostatku ovih mogu se postavljati i
6. honorarni nastavnici.

Stalni nastavnici su državni činovnici i imaju sva prava koja imaju ostali činovnici građanskoga reda sa istim kvalifikacijama.

Član 24.

Upraznjena mesta upravitelja i stalnih nastavnika popunjavaju se stečajem, po izboru komisije koju odredi Ministar Prosvete na predlog Glavnoga Prosvetnoga Saveta. Postupak je u svemu onakav kakav je pri postavljanju nastavničkoga osoblja u nižim srednjim školama.

Stečaj se raspisuje po grupama nastavnih predmeta za koje je nastavnik potreban.

Bliže odredbe o popunjavanju mesta i radu komisije propisuje Ministar Prosvete po saslušanju Glavnoga Prosvetnoga Saveta.

Član 25.

Za upravitelja građanske škole može se postaviti stalni nastavnik, koji je svršio gimnaziju ili učiteljsku školu, sa ispitom zrelosti, a po tom Višu Pedagošku školu, ili filozofski, tehnički, ili poljoprivredni fakultet na Univerzitetu, ili kakvu njima ravnu stručnu školu, i uspešno radili u školi najmanje deset godina.

Za profesora se može postaviti suplent ili stalni učitelj građanske škole, koji je redovno svršio filozofski, tehnički ili poljoprivredni fakultet, ili Višu Pedagošku školu, ili kakvu njima ravnu stručnu školu, i položio propisani profesorski ispit.

Za suplenta se može postaviti kandidat, koji je kao redovan slušalac, svršio filozofski, ili poljoprivredni, ili tehnički fakultet, ili kakvu priznatu višu stručnu školu, ili Višu Pedagošku školu i položio diplomski ispit iz grupe predmeta koji se u građanskoj školi predavaju.

Za stalnog učitelja građanske škole može se postaviti kandidat koji je, po svršetku učiteljske škole, svršio i kakvu stručnu školu, pa potom uspešno radio u građanskoj ili osnovnoj školi najmanje pet godina i položio propisani ispit.

Za privremenoga učitelja može se postaviti kandidat koji je svršio učiteljsku školu, sa učiteljskim ispitom zrelosti, i uspešno radio u školi najmanje pet godina.

Za stalne i privremene honorarne nastavnike mogu se postavljati lica koja imaju stručnu spremu za nastavnika građanske škole.

Član 26.

Upravitelj građanske škole ima položaj i sva prava direktora niže srednje škole, profesori i supleniti imaju položaj i prava profesora, odnosno suplenta, a stalni učitelji položaj i prava učitelja veština u srednjim školama, a

privremeni učitelji imaju položaj i prava stalnih učitelja osnovnih škola.

Član 27.

Kad kandidat prvi put stupa u nastavničku službu, mora uz molbu podneti Ministarstvu:

- a) svedočanstvo o školovanju;
- b) lekarsko uverenje da je zdrav i za nastavničku službu sposoban;
- c) uverenje nadležne vojne vlasti da je ispunio obavezu služenja u vojsci, ili je uredno regulisao;
- č) uverenje da je podanik Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca;
- d) uverenje o vladanju, ako ne dolazi neposredno iz škole, a ako dolazi iz druge državne službe, mora podneti i overen prepis svojih kondukt lista i odobrenje za promenu struke.

Član 28.

U pogledu nastave i vaspitanja učenika upravitelj i nastavnici građanske škole imaju onakve iste dužnosti kakve imaju direktor i nastavnici nižih srednjih škola.

Pored vršenja upraviteljske dužnosti upravitelj je dužan i predavati sa 6—10 časova nedeljno. Veliki broj učenika i otvaranje paralelnih razreda povlači smanjivanje maksimalnoga broja časova.

Nastavnici moraju imati 16—20 časova nedeljno. Smanjivanje maksimalnoga broja dopušta se razrednim starešinama, nastavnicima koji imaju da pregledaju i popravljaju pismene zadatke i onim koji imaju preko dvadeset godina nastavničke službe.

Član 29.

Kad nastavnik napuni šest godina stalne nastavničke službe u građanskoj školi, stiče pravo da stečajem dobije stalno mesto. (Čl. 24.)

Član 30.

Kad nastavnik stečajem dobije stalno mesto, može se premestiti samo:

1. po obrazloženoj i dovoljno opravdanoj svojoj molbi;
2. po službenoj potrebi, kad se škola zatvori ili se smanji broj odeljenja;
3. po državnoj potrebi, kad i nastavnik da pismeni priistanak;
4. po kazni, kad se krivica ispita i dokaže, ili kad nastavnik za dve godine u istoj školi dobije nepovoljne ocene rada (konduite).

Ove odredbe u svemu važe i za upravitelje. Za premeštaje po molbi i po kazni država ne daje nikakvu naknadu, a za premeštaje po službenoj potrebi (tačka 3 i 4) daje naknadu po zakonu o potpunim i selidbenim troškovima činovnika građanskoga reda.

No, ako je neko mesto oglašeno za teže, država daje naknadu za dolazak i kad se nastavnik prvi put postavlja i kad se premešta. A za odlazak daje naknadu samo onda ako je nastavnik u tom mestu služio najmanje pet godina.

Član 31.

Kad Upravitelj i stalni nastavnici građanskih škola navrše trideset godina stalne službe imaju pravo na onoliko penziju kolika im je plata.

No oni se mogu zadržati u službi i posle tridesete godine, ako su zdravi i za nastavničku službu sposobni, i ako državna potreba to zahteva. U ovom slučaju davaće im se naročita naknada po odredbama zakona o činovnicima građanskoga reda.

Član 32.

Upravitelj i stalni nastavnici građanske škole mogu se staviti u stanje mira, ili otpustiti iz državne službe i pre navršetka tridesete godine:

1. kad obole i postanu za nastavničku službu nesposobni;
2. kad svojim radom i vladanjem postanu sposobni za nastavničku službu.

U prvom slučaju biće merodavno mišljenje lekarske komisije koju određuje Ministar Prosvete po molbi oboleloga, ili po zvaničnoj dužnosti; a u drugom, presuda redovnoga ili disciplinarnoga suda.

Član 33.

Ako se upravitelj ili nastavnik građanske škole mora staviti u stanje mira zbog telesne ili duševne nesposobnosti, penzija će mu se odrediti tako da na deset godina službe dobije 40% od svoje plate, a posle na svaku godinu još po 3%.

Za slučajeve ispod deset godina važe odredbe zakona o činovnicima građanskog reda.

Član 34.

Upravitelj i stalni nastavnici građanske škole mogu preći u drugu struku samo po odobrenju Ministra Prosvete i onda će im se računati za penziju sve godine provedene u službi u građanskoj školi. A ako se ponovo vrata u građansku školu, ne mogu imati platu veću nego što bi je imali da nisu struku menjali.

Član 35.

Svi nastavnici, muški i ženski, jednakih kvalifikacija imaju jednaka prava i jednake dužnosti. Ali se ženske mogu postavljati za upravitelje samo u ženskim građanskim školama.

Član 36.

Nastavnici koji služe u težim mestima dobivaju naročiti dodatak, koji određuje Ministar Prosvete u sporazumu s Glavnim Prosvetnim Savetom.

V. Pomoćni organi.

Član 37.

Radi pravilnijega i uspešnijega izvođenja nastave i vaspitanja u građanskoj školi postoje pomoćni organi: poslovođa, knjižničar, čuvar zbiraka i učila, razredni starešina, razredno veće, nastavničko veće i školski lekar.

Član 38.

Poslovođu bira nastavničko veće u početku školske godine između stalnih nastavnika dotične škole.